

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

แนวทางการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม

Extension Guideline in Cassava Production of Farmers in Wapipathum District,
Mahasarakham Provinceอมรศรี ไชยวงษ์ (Amornsri Chaiyawong)¹ จินดา ขลิบทอง (Jinda Khlibtong)²พลสรานญ์ สรานรรมย์ (Ponsaran Saranrom)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร (2) สภาพการผลิตมันสำปะหลัง (3) ปัญหา และข้อเสนอแนะในการผลิตมันสำปะหลัง และ (4) ความต้องการและแนวทางการส่งเสริม การผลิตมันสำปะหลัง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือเกษตรกรผู้ผลิตมันสำปะหลังในพื้นที่อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม 867 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Taro Yamane ได้กลุ่มตัวอย่าง 274 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการจัดอันดับ ผลการวิจัยพบว่า (1) เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 51.10 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.45 คน แรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3.20 คน มีพื้นที่การถือครองที่ดินเฉลี่ย 19.51 ไร่ เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้า จ.ก.ส. เกษตรกรร้อยละ 36.1 ใช้สื่อจากหอกระจายข่าวในชุมชน และได้รับความรู้ข้อมูลข่าวสารการผลิตมันสำปะหลังจากเจ้าหน้าที่รัฐ ประสบการณ์ในการปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 10.22 ปี มีพื้นที่ผลิตเฉลี่ย 8.8 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 2,997.81 กิโลกรัมต่อไร่ มีรายได้จากการจำหน่ายมันสำปะหลังเฉลี่ย 5,433.58 บาทต่อไร่ ต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 2,864.64 บาทต่อไร่ และแหล่งเงินทุนส่วนใหญ่มาจากการกู้ยืม (2) สภาพการผลิตมันสำปะหลัง พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตามหลักวิชาการในด้านพันธุ์ การปลูก การป้องกันและกำจัดโรคที่สำคัญ การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว (3) เกษตรกรมีปัญหาในการผลิตมันสำปะหลังอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ พันธุ์และการเตรียมพื้นที่ปลูก การดูแลรักษา การปลูกมันสำปะหลัง การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว (4) เนื้อหาที่เกษตรกรต้องการการส่งเสริมมากที่สุด ได้แก่ การเพิ่มคุณภาพผลผลิต การจัดการกลุ่ม การใช้เครื่องจักรกลในการผลิต การผลิตมันสำปะหลัง และการป้องกันและกำจัดโรค และสื่อที่เกษตรกรต้องการมากที่สุดคือสื่อบุคคลจากส่วนราชการ เกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริมโดยการเยี่ยมเยียนมากที่สุด เกษตรกรต้องการการสนับสนุนมากจากหน่วยงานราชการ โดยเฉพาะการสนับสนุนสินเชื่อเพื่อการผลิต ดังนั้นแนวทางการส่งเสริมคือเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการควรนำความรู้ในการผลิตมันสำปะหลังไปส่งเสริมเกษตรกรในทุกประเด็น และมีการวางแผนการเยี่ยมเยียนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอตลอดฤดูการผลิต ให้เกษตรกรปฏิบัติได้ถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อลดต้นทุน เพิ่มผลผลิตและให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ

คำสำคัญ แนวทางการส่งเสริม การส่งเสริมการเกษตร การผลิตมันสำปะหลัง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม

¹ นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช amonsri.chai@hotmail.com

² รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช arkjin@hotmail.com

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช Oh1981@gmail.com

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

Abstract

The objective of this research were to study (1) economic and social conditions of farmers (2) cassava production conditions, (3) cassava production problems and suggestions and, (4) extension needs and Guideline in cassava production of farmers in Wapipathum District, Mahasarakham province. The population of this study was cassava farmers in Wapipathum District, Mahasarakham province of 867. The sample size was 274 and selected based on simple random sampling. Data collected were then analyzed using statistics including maximum, minimum, frequency, percentage, mean and standard deviation. The results of this research indicated that (1) Most of the sample were female, with an average age of 51.10 years old, graduated with a primary education, having an average number of family members of 4.45 and an average number of household labors of 3.20, having an average land holding area of 19.51 rai. Most of the farmers were members of the BAAC. 36.1 % of Farmers relied on media from local broadcasting tower and had exposure to information and knowledge on cassava production from government officials. An average years of cassava planting was 10.22 years. An average production area was 8.8 rai. An average yield was 2,997.81 kilograms per rai. An average income from selling cassava was 5,433.58 baht per rai. An average production cost was 2,864.64 baht per rai and most of the funding came from borrowing, (2) In terms of cassava production conditions, most of the farmers followed academic principles in varieties, planting, prevention and elimination of important diseases, harvesting and post-harvesting practices, (3) the sample encountered the problems at the moderate level, such as problems related to varieties and preparation of planting area, care and maintenance, cassava planting, harvesting and post-harvest practices, (4) the most needed content for extension was improving product quality, followed by group management, the use of machinery for production, cassava production, and prevention and elimination of diseases. The most needed media was personal media from government agencies. The most needed extension method was visit. The findings of this research could lead to the suggestions as follows: knowledge and advice in cassava production according to academic principles should be provided to farmers. The capacity and the role of agricultural extension academics should be enhanced so that they can transfer knowledge to local farmers to meet the area need and potential of farmers.

Keywords: Extension guideline, Agricultural extension, Cassava production, Wapipathum District, Mahasarakham province

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

บทนำ

มันสำปะหลังเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญต่อประเทศไทย เป็นพืชที่ปลูกง่าย ทนทานต่อสภาพดินฟ้าอากาศ ที่แปรปรวนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นพืชที่สามารถทนความแห้งแล้งและปลูกได้ในดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ มีโรคและแมลงรบกวนน้อย สามารถทยอยปลูกได้ และอายุเก็บเกี่ยวได้เมื่ออายุ 8-14 เดือน การดูแลไม่ยุ่งยาก ไม่ต้องการการดูแลเอาใจใส่มากนัก และมีต้นทุนการผลิตต่ำกว่าพืชอื่นๆหลายชนิด ทำให้เกษตรกรนิยมปลูกกันอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือกลายเป็นแหล่งผลิตมันสำปะหลังที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ (วิลาวัลย์ วงษ์เกษม และคณะ, 2552) สำหรับประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังเป็นอันดับหนึ่งในตลาดโลกอย่างต่อเนื่องทั้งใน รูปมันสำปะหลังอัดเม็ด มันเส้น สาคุ แป้งมันสำปะหลัง สถานการณ์มันสำปะหลังของประเทศไทย มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก แนวโน้มราคาในช่วงเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม จะปรับตัวดีขึ้น และช่วงเดือนมกราคม-มีนาคม ซึ่งเป็นช่วงที่ผลผลิตจะออกสู่ตลาดเป็นส่วนใหญ่ ส่งผลให้ราคาลดลงบ้าง และช่วงระยะกลางราคาจะปรับตัวดีขึ้น ตามแนวโน้มของผลผลิตที่ลดลง และมีเกษตรกรบางส่วนเปลี่ยนไปปลูกพืชชนิดอื่นที่มีราคาดีกว่า รวมทั้งปัญหาอุทกภัยในช่วงที่ผ่านมาทำให้ผลผลิตที่เกษตรกรปลูกไว้เสียหายจำนวนหนึ่งโดยเฉพาะพื้นที่ลุ่ม รวมทั้งปัญหาการระบาดของโรคใบด่างที่ระบาดในประเทศเพื่อนบ้านอาจส่งผลกระทบต่อผลผลิตมันสำปะหลังของไทย นอกจากนี้ประเทศจีนซึ่งเป็นประเทศคู่ค้ารายใหญ่ของไทยยังมีนโยบายเพิ่มการใช้เอทานอลในน้ำมันเชื้อเพลิงในปี 2563 ดังนั้นราคาสินค้าผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังและรายได้เกษตรกรคาดว่าจะมีทิศทางดีขึ้น (มูลนิธิสถาบันพัฒนามันสำปะหลังแห่งประเทศไทย, 2560, น.2) สำหรับผลผลิตมันสำปะหลังในปี 2561 พื้นที่การเก็บเกี่ยว 8.07 ล้านไร่ ผลผลิต 28.57 ล้านตัน เมื่อเทียบกับปี 2560 ที่มีพื้นที่การเก็บเกี่ยว 8.91 ล้านไร่ ผลผลิต 30.94 ล้านตัน พบว่าพื้นที่การเก็บเกี่ยวและผลผลิตลดลงร้อยละ 9.43 และ 7.66 ตามลำดับ ในช่วงต้นฤดูการเก็บเกี่ยวผลผลิตมันสำปะหลังจะออกสู่ตลาดน้อยและผันตกอย่างต่อเนื่องทำให้ผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ประกอบการ ทั้งที่ราคามันสำปะหลังปรับตัวสูงขึ้น แต่ยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำ เนื่องจากหัวมันสำปะหลังที่เกษตรกรเก็บเกี่ยวมามีเปอร์เซ็นต์แป้งต่ำ เฉลี่ย 19-25 เปอร์เซ็นต์ (สำนักเศรษฐกิจการเกษตร, 2561)

อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม มีพื้นที่การปลูกมันสำปะหลังประมาณ 9,955 ไร่ มีเกษตรกร 867 ราย ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งที่ผลิตมันสำปะหลังที่สำคัญในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม แต่ยังพบว่าในแต่ละปีเกษตรกรยังประสบปัญหาการขาดทุนจากต้นทุนการผลิตสูง ผลผลิตไม่ได้คุณภาพ ราคาตกต่ำ ซึ่งอาจเกิดจากเกษตรกรขาดความรู้ความเข้าใจในการปลูกมันสำปะหลังที่ถูกต้อง บางครั้งอาจปลูกมันสำปะหลังในพื้นที่ไม่เหมาะสม หรือการสนับสนุนจากภาครัฐหรือเอกชนยังไม่ตรงตามความต้องการของเกษตรกร ทำให้เกษตรกรที่ปลูกมันสำปะหลังยังมีรายได้จากการผลิตมันสำปะหลังน้อย ดังนั้นการศึกษาความต้องการและแนวทางการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับปรับปรุงและส่งเสริมและพัฒนาการผลิตมันสำปะหลังให้แก่เกษตรกรให้มีความสามารถในการผลิตมันสำปะหลังคุณภาพดี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาสภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะในการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

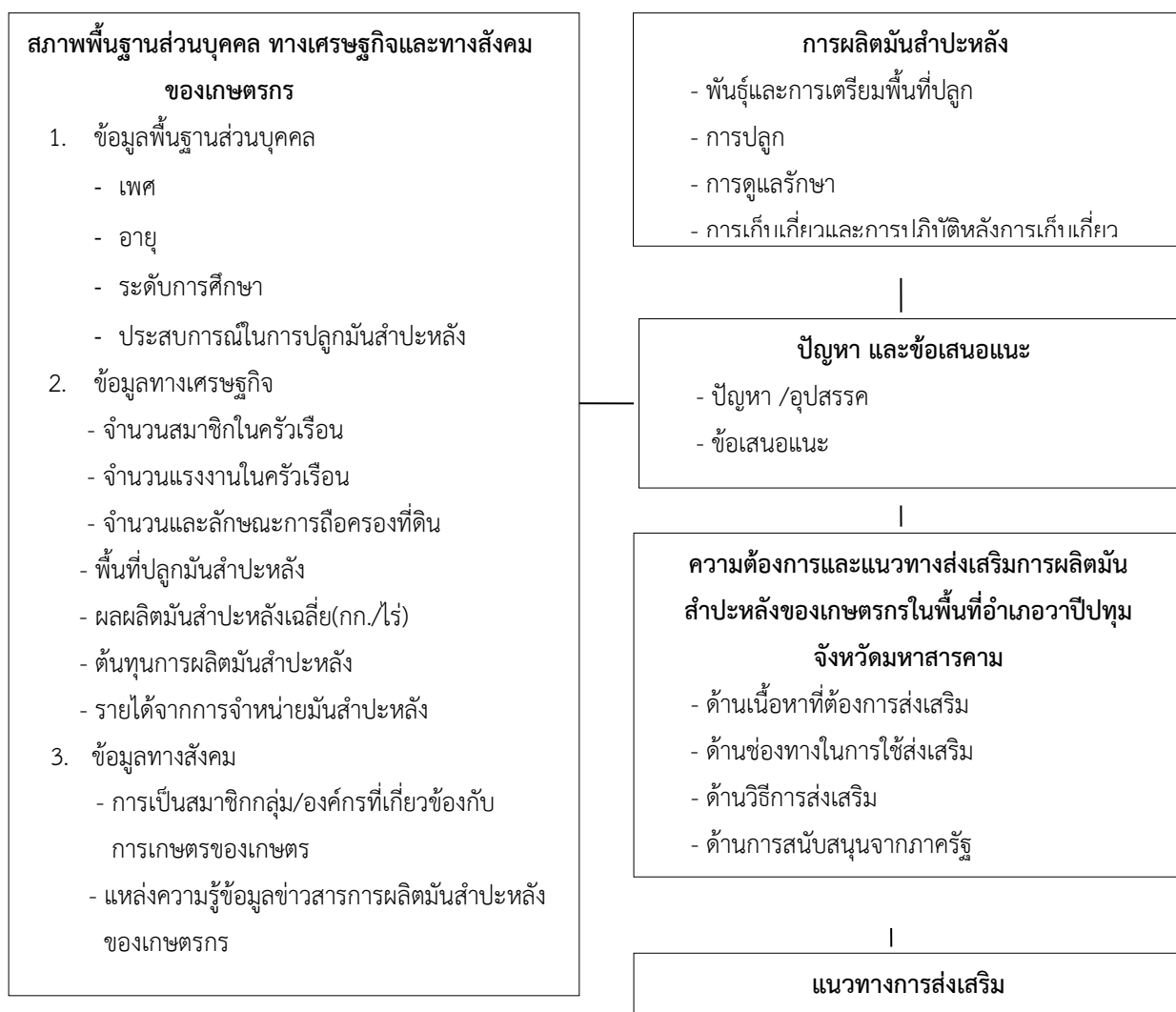
การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

4. เพื่อศึกษาความต้องการและแนวทางส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย เรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม” ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ เกษตรกรผู้ผลิตมันสำปะหลังในพื้นที่อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 867 คน (ข้อมูลการขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังกับกรมส่งเสริมการเกษตรปีเพาะปลูก 2561/2562) กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตร Taro Yamane ที่ค่าความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้จำนวนตัวอย่าง 274 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ผลิตมันสำปะหลัง ในอำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ข้อมูลสภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร ข้อมูลปัญหา และข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการผลิตมันสำปะหลัง และข้อมูลความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร การดำเนินการวิเคราะห์และเรียบเรียงข้อมูลทางสถิติ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาโดยการหา ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับโดยใช้ค่าคะแนนน้ำหนักเฉลี่ย ดังนี้ 1.00-1.80 = น้อยที่สุด 1.81-2.60 = น้อย 2.61-3.40 = ปานกลาง 3.41-4.20 = มาก และ 4.21-5.00 = มากที่สุด

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ผลิตมันสำปะหลังในอำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม พบว่า เกษตรกรเกินครึ่งเป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 51.10 ปี เกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.45 คน ซึ่งมีแรงงานเฉลี่ย 3.20 คน เกษตรกรมีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 19.51 ไร่ ส่วนมากเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร โดยร้อยละ 34.1 เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส. เกษตรกรร้อยละ 36.1 ใช้สื่อหอกระจายข่าวในชุมชนสำหรับแหล่งความรู้ข้อมูลข่าวสารการผลิตมันสำปะหลังส่วนใหญ่รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่รัฐ เกษตรกรมีประสบการณ์ในการปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 10.22 ปี พื้นที่ผลิตมันสำปะหลังน้อยกว่าหรือเท่ากับ 5 ไร่ ผลผลิตมันสำปะหลังเฉลี่ย 2,997.81 กิโลกรัมต่อไร่ เกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้จากการจำหน่ายมันสำปะหลังเฉลี่ย 5,433.58 บาทต่อไร่ ต้นทุนการผลิตมันสำปะหลังเฉลี่ย 2,864.64 บาทต่อไร่ เกษตรกรร้อยละ 57.7 ใช้แหล่งเงินทุนจากการกู้ยืมในการผลิตมันสำปะหลัง

2. ข้อมูลสภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตามหลักวิชาการ โดยแยกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

2.1 พันธุ์ เกษตรกรร้อยละ 99.6 ใช้พันธุ์เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และตรงตามความต้องการของตลาด และใช้ท่อนพันธุ์จากต้นที่มีอายุ 8 - 12 เดือน เท่ากัน รองลงมาร้อยละ 97.1 ท่อนพันธุ์ใหม่ สด ไม่บอบช้ำ และไม่มีโรคแมลงทำลาย และร้อยละ 94.5 ตัดท่อนพันธุ์ยาวประมาณ 20 เซนติเมตร หรือ 25 เซนติเมตร และมีจำนวนตาอย่างน้อย 5-10 ตา ต่อท่อนพันธุ์

2.2 การปลูก เกษตรกรร้อยละ 90.9 เตรียมพื้นที่ปลูกที่ไม่มีวัชพืชรบกวนที่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนผลผลิต รองลงมาร้อยละ 76.3 มีการไถกลบวัชพืชและเศษใบ ต้นมันสำปะหลัง ที่ไม่ได้ใช้ทำพันธุ์ ร้อยละ 55.8 มีการปรับปรุงบำรุงดินก่อนปลูกมันสำปะหลัง และร้อยละ 17.9 มีการตรวจวิเคราะห์ดินก่อนปลูกมันสำปะหลัง การกำหนดระยะปลูกและวิธีการปลูก เกษตรกร ร้อยละ 93.1 ถ้าปลูกในพื้นที่ราบใช้ระยะปลูกระหว่างแถว 80 - 100 เซนติเมตร ระหว่างต้น 80 - 100 เซนติเมตร รองลงมาร้อยละ 89.1 ปลูกแบบปักท่อนพันธุ์ตั้งหรือเอียง ในฤดูฝนปักลึก 5 - 10 ซม. ในช่วงปลายฤดูฝนปักลึก 10 - 15 เซนติเมตร และร้อยละ 83.6 ถ้าปลูกในพื้นที่ลาดเอียงใช้ระยะปลูกระหว่างร่อง 80 เซนติเมตร ระหว่างต้น 80 เซนติเมตร

2.3 การดูแลรักษา เกษตรกรร้อยละ 55.1 ใส่ปุ๋ยเคมี สูตร 15-15-15 อัตรา 25 กิโลกรัมต่อไร่ ผสมกับ ปุ๋ยยูเรีย และโปรแทสเซียมคลอไรด์ อย่างละ 10 กิโลกรัมต่อไร่ หรือ สูตร 15-7-18 อัตรา 50 กิโลกรัมต่อไร่ และร้อยละ 29.9 ใส่ครั้ง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

เดียวเมื่อมันสำปะหลังอายุ 1-2 เดือน ขณะที่ดินมีความชื้นเพียงพอ โดยชุดหลุมใส่ 2 ข้างต้นระยะพุ่มใบแล้วกลบดิน การให้น้ำ เกษตรกรร้อยละ 90.5 น้ำที่ใช้ได้จากแหล่งที่ไม่มีการปนเปื้อน และร้อยละ 61.3 ให้น้ำไม่น้อยกว่า 800 มม. ตลอดฤดูปลูก

2.4 โรค-แมลงและการป้องกันกำจัด เกษตรกรร้อยละ 76.3 ป้องกันโรคใบไหม้โดยการเก็บต้น ใบ ที่เป็นโรคเผาทำลายนอกแปลงปลูก หากกระบาดรุนแรงมีการปลูกพืชอายุสั้นเป็นพืชหมุนเวียนไม่น้อยกว่า 6 เดือน และร้อยละ 67.9 ป้องกันโรคใบด่างโดยชุดหรือถอนต้นที่เป็นโรคไปเผาทำลายนอกแปลงปลูก หากกระบาดรุนแรงมีการปลูกพืชอายุสั้นเป็นพืชหมุนเวียนไม่น้อยกว่า 6 เดือน การป้องกันกำจัด แมลงศัตรูมันสำปะหลังที่สำคัญ เกษตรกรร้อยละ 36.9 กำจัดเพลี้ยแป้งด้วยการแช่พ่นพันธุ์ด้วยสารไทอะมีโทแซม (25% WG) อัตรา 4 กรัม ต่อน้ำ 20 ลิตร สำหรับการป้องกันแมลงศัตรูพืชที่เกษตรกรไม่ปฏิบัติ ได้แก่การพ่นด้วยสารฟิริมโฟสเมทิล(50%) อัตรา 50 ซีซี ต่อน้ำ 20 ลิตร และพ่นด้วยสารไทอะมีโทแซม+แลมปด้าไซฮาโลทริน(24.7% ZC) อัตรา 10ซีซี ต่อน้ำ 20 ลิตร

2.5 การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว เกษตรกรทุกรายตัดแยกส่วนหัวมันสำปะหลัง ออกจากต้นหรือเหง้า และหลังเก็บเกี่ยว จำหน่ายทันที ไม่ทิ้งไว้นานเกิน 4 วัน รองลงมา ร้อยละ 99.6 ตัดต้นเหนือระดับพื้นดินประมาณ 30 เซนติเมตร ร้อยละ 97.8 ใช้รถบรรทุกสะอาดเหมาะสมกับปริมาณหัวมัน และร้อยละ 96.4 การเก็บเกี่ยวเมื่ออายุที่เหมาะสม 8 - 12 เดือน

3. ข้อมูลปัญหา และข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอบึงสามพัน จังหวัดมหาสารคาม

3.1 ปัญหาในการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร พบว่า โดยภาพรวมเกษตรกรมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ทั้งด้านพันธุ์และการเตรียมพื้นที่ปลูก ด้านการดูแลรักษา ด้านการปลูกมันสำปะหลัง ด้านการเก็บเกี่ยว และการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ตามลำดับ โดยประเด็นที่เป็นปัญหาในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านพันธุ์และการเตรียมพื้นที่ปลูก พบว่าประเด็นที่เป็นปัญหามากสำหรับเกษตรกรคือการคัดเลือกพันธุ์และขยายพันธุ์ เนื่องจากเกษตรกรยังขาดการคัดเลือกพันธุ์ และใช้พันธุ์ที่ได้จากเพื่อนบ้าน ไม่มีการเก็บรักษาพันธุ์ที่ดี ประเด็นปัญหาระดับปานกลางคือการเตรียมพื้นที่ปลูก ด้านการปลูกมันสำปะหลัง พบว่ามีระดับของปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการดูแลรักษา พบว่าประเด็นที่เป็นปัญหามากที่สุด คือปุ๋ยเคมีราคาแพง รองลงมาความรู้ในการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช และการใช้ปุ๋ยอินทรีย์/ปุ๋ยคอก เนื่องจากเกษตรกรไม่มีความรู้ในการผสมปุ๋ยใช้เอง มีการซื้อปุ๋ยเคมีและสารเคมีจากท้องตลาดโดยตรง ส่งผลให้ต้นทุนในการผลิตสูงขึ้น ประเด็นที่ระดับของปัญหามานกลาง คือการใช้ปุ๋ยเคมี การผลิตปุ๋ยอินทรีย์/ปุ๋ยคอก การดูแลระยะก่อนเก็บเกี่ยว ปุ๋ยอินทรีย์/ปุ๋ยคอกราคาแพง การดูแลบำรุงหัวมันสำปะหลัง และสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชราคาแพง ประเด็นปัญหาน้อย คือปัญหาการจัดการน้ำ ด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว พบว่าประเด็นที่เป็นปัญหามากสำหรับเกษตรกร คือปัญหาด้านการจำหน่าย เนื่องจากไม่มีลานมันสำปะหลังที่หน่วยงานราชการดูแลโดยตรงในพื้นที่ เกษตรกรต้องนำไปจำหน่ายในต่างอำเภอ ส่งผลให้มูลค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น บางรายนำมันสำปะหลังไปจำหน่ายตามแหล่งรับซื้อมันสำปะหลังของเอกชนในพื้นที่ ส่งผลให้บางครั้งอาจถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลางได้ รองลงมาคือปัญหาด้านการขนย้าย และประเด็นที่เป็นปัญหาน้อย คือด้านการเก็บเกี่ยวและการเก็บรักษา ดังแสดงในตารางที่ 1

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

ตารางที่ 1 ระดับของปัญหาในการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอลำปำ จังหวัดมหาสารคาม

(n = 274)

ปัญหาในการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร	ระดับความคิดเห็น			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
ด้านพันธุ์และการเตรียมพื้นที่ปลูก	3.37	1.080	ปานกลาง	1
ด้านการปลูกมันสำปะหลัง	2.97	1.212	ปานกลาง	3
ด้านการดูแลรักษา	3.32	1.394	ปานกลาง	2
ด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว	2.75	1.433	ปานกลาง	4
รวม	3.10	1.280	ปานกลาง	

3.2 ข้อเสนอแนะในการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร จากการสัมภาษณ์ เกษตรกร ต้องการให้หน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องเข้ามาสนับสนุนในเรื่องสินเชื่อเพื่อการผลิต และให้หน่วยงานราชการโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเข้ามาส่งเสริมและให้ความรู้ในการผลิตมันสำปะหลัง เพื่อให้เกษตรกรผู้ผลิตมันสำปะหลังสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ช่วยให้เกษตรกรมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น

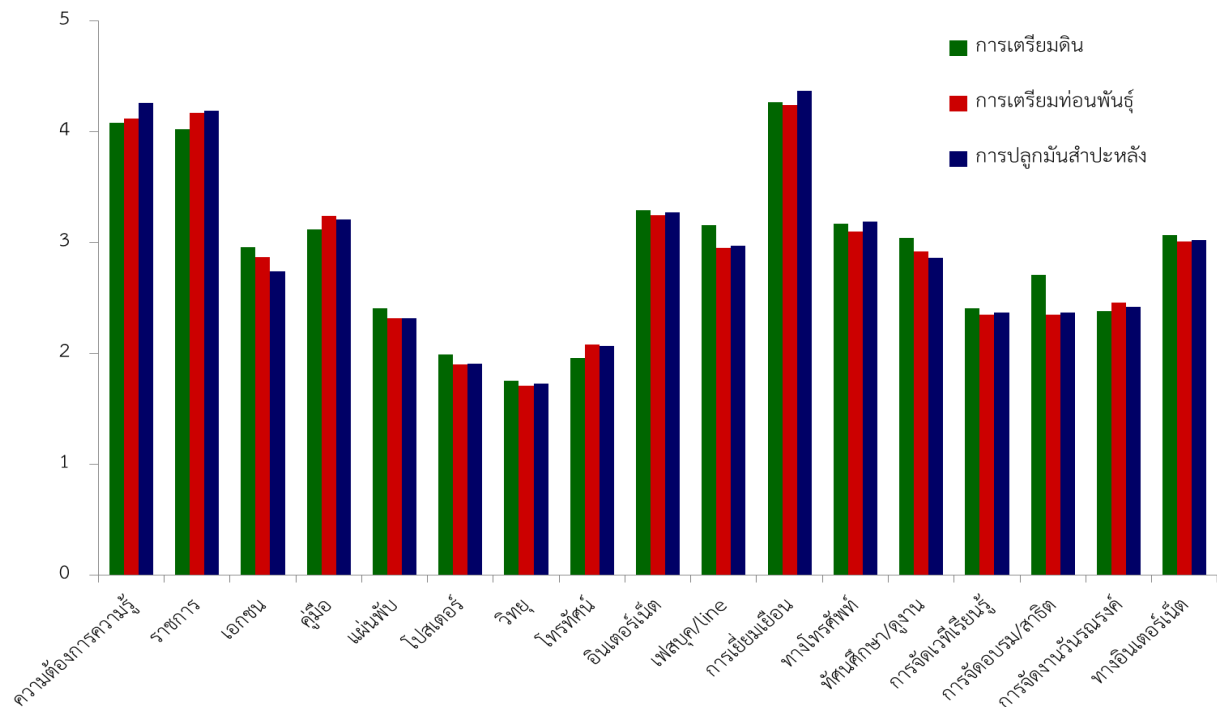
4. ความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอลำปำ จังหวัดมหาสารคาม

4.1 พันธุ์ การเตรียมพื้นที่ และการปลูก เกษตรกรต้องการการส่งเสริมด้านเนื้อหาเรื่องการปลูกมันสำปะหลังอยู่ในระดับมากที่สุด ต้องการสื่อในการส่งเสริมในระดับมาก จากสื่อบุคคลของหน่วยงานราชการในทุกประเด็น ต้องการสื่อในการส่งเสริมในระดับปานกลางจากสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ คู่มือ และจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ อินเทอร์เน็ต และเฟสบุ๊ก/line ในทุกประเด็น และต้องการวิธีการส่งเสริมในระดับมากที่สุด คือการเยี่ยมเยียน ในทุกประเด็น ดังแสดงในภาพที่ 2

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

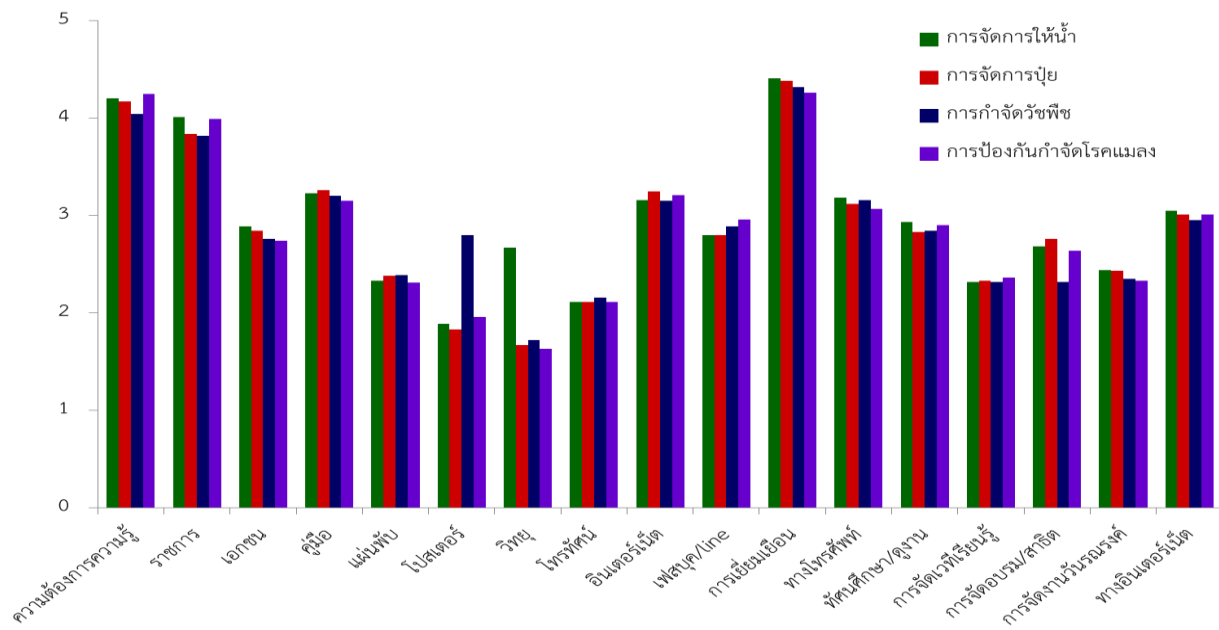

ภาพที่ 2 ความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังด้านพันธุ์ การเตรียมพื้นที่และการปลูก

4.2 การดูแลรักษา เกษตรกรต้องการการส่งเสริมด้านเนื้อหาเรื่องการป้องกันกำจัดโรคแมลงอยู่ในระดับมากที่สุด ต้องการสื่อในการส่งเสริมในระดับมาก จากสื่อบุคคลของหน่วยงานราชการในทุกประเด็น ต้องการสื่อในการส่งเสริมในระดับปานกลางจากสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ คู่มือ และจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ อินเทอร์เน็ต และเฟซบุ๊ก/line ในทุกประเด็น และต้องการวิธีการส่งเสริมในระดับมากที่สุด คือการเยี่ยมชม ในทุกประเด็น ดังแสดงในภาพที่ 3

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9
The 9th STOU National Research Conference

ภาพที่ 3 ความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังด้านการดูแลรักษา

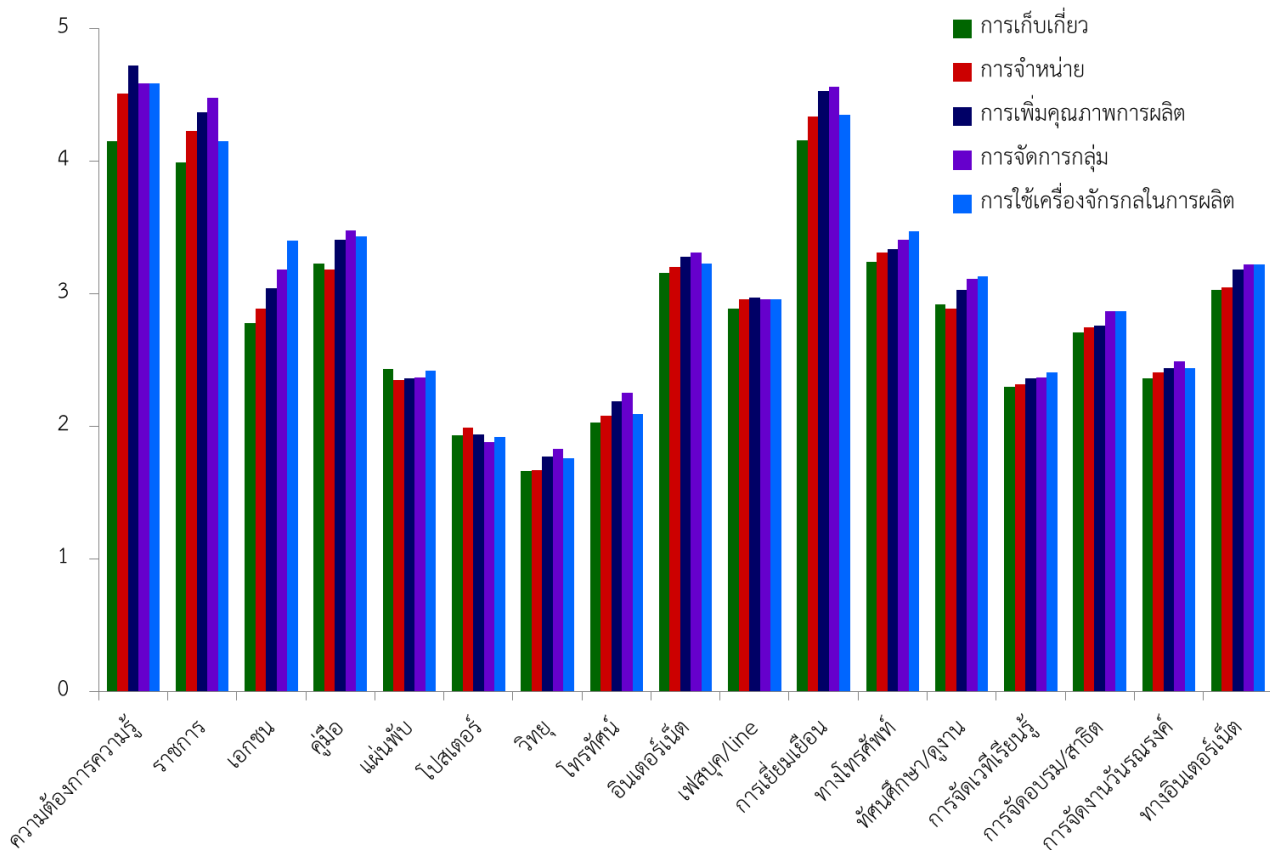

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

4.3 การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว

เกษตรกรต้องการการส่งเสริมด้านเนื้อหาในระดับมากที่สุด จากประเด็นการเพิ่มคุณภาพผลผลิต การจัดการกลุ่ม การใช้เครื่องจักรกลในการผลิต และการจำหน่าย ตามลำดับ ต้องการสื่อในการส่งเสริมในระดับมากที่สุด จากสื่อบุคคลของหน่วยงานราชการในประเด็นการจัดการกลุ่ม การเพิ่มคุณภาพผลผลิต และการจำหน่าย ตามลำดับ ต้องการสื่อในการส่งเสริมในระดับมากที่สุดจากสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ คู่มือ ในประเด็นการจัดการกลุ่ม และการเพิ่มคุณภาพผลผลิต ต้องการสื่อในการส่งเสริมในระดับปานกลางจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ อินเทอร์เน็ต และเฟสบุ๊ก/line ในทุกประเด็น และต้องการวิธีการส่งเสริมในระดับมาก คือการเยี่ยมเยือน ในทุกประเด็น ทางโทรศัพท์ในประเด็นการจัดการกลุ่ม และการใช้เครื่องจักรกลในการผลิต ทางการศึกษา/ดูงาน ในประเด็นการจัดการกลุ่ม ดังแสดงในแผนภูมิที่ 4

ภาพที่ 4 สรุปความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว

โดยภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเนื้อหาที่เกษตรกรต้องการการส่งเสริมมากที่สุด ได้แก่ เรื่องการเพิ่มคุณภาพผลผลิต การจัดการกลุ่ม การใช้เครื่องจักรกลในการผลิต การจำหน่าย การปลูกมันสำปะหลัง และการป้องกันกำจัดโรค ตามลำดับ เนื่องจากเกษตรกรยังขาดการรวมกลุ่ม ทำให้ไม่มีอำนาจต่อรองในการผลิตและการจำหน่าย ผลผลิตมันสำปะหลังมีคุณภาพต่ำ เกษตรกรจึงต้องการความรู้และวิธีการในการผลิตมันสำปะหลังให้ได้ปริมาณผลผลิตและ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

คุณภาพที่สูง และเนื้อหาที่ต้องการส่งเสริมมาก คือการจัดการให้น้ำ การจัดการปุ๋ย การเก็บเกี่ยว การเตรียมท่อนพันธุ์ การเตรียมดิน และการกำจัดวัชพืช ตามลำดับ เกษตรกรมีความต้องการสื่อในการส่งเสริมจากสื่อบุคคลของหน่วยงานราชการมาก และต้องการสื่อในการส่งเสริมระดับปานกลาง จากสื่อสิ่งพิมพ์ คู่มือ จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อินเทอร์เน็ต เฟสบุ๊ก/line และจากสื่อบุคคลของหน่วยงานเอกชน ตามลำดับ และสื่อที่เกษตรกรต้องการน้อย ได้แก่สื่อสิ่งพิมพ์ แผ่นพับ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ โทรทัศน์ และสื่อสิ่งพิมพ์โปสเตอร์ ตามลำดับ และสื่อที่เกษตรกรต้องการน้อยที่สุดคือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ วิทยุ โดยภาพรวมเกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริม จากการเยี่ยมเยียน ในระดับมากที่สุด เนื่องจากเกษตรกรมีความมั่นใจในเจ้าหน้าที่ของรัฐ ต้องการรับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่โดยตรง และต้องการวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ในระดับปานกลาง ได้แก่ ทางโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต เช่น line ทัศนศึกษา/ดูงาน และการจัดอบรม/สาธิต ตามลำดับ สำหรับวิธีการส่งเสริมที่เกษตรกรต้องการน้อย ได้แก่ การจัดงานวันรณรงค์ และการจัดเวทีเรียนรู้ ตามลำดับ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ เกษตรกรต้องการให้มีการสนับสนุนการรวมกลุ่ม เพื่อให้เกิดอำนาจต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง และต้องการให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมไปให้คำแนะนำในการเพิ่มคุณภาพผลผลิตมันสำปะหลังในด้านต่างๆ

4.4 ความต้องการการสนับสนุนในการผลิตมันสำปะหลัง พบว่าเกษตรกรต้องการการสนับสนุนมากทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยรวม 3.81 ทั้งด้านการสนับสนุนสินเชื่อเพื่อการผลิต การประสานงานแหล่งเงินทุน ด้านการตลาด ด้านการส่งเสริม และด้านปัจจัยการผลิต ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรยังขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างมากในทุกด้าน ซึ่งอาจเกิดจากเกษตรกรมีการผลิตแบบรายเดี่ยว ไม่มีการรวมกลุ่มและประสานงานกัน ดังนั้นจึงควรมีการรวมกลุ่มเพื่อขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการหรือหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความต้องการการสนับสนุนในการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอบึงสามพัน จังหวัดมหาสารคาม

(n = 274)

ประเด็นที่ต้องการการสนับสนุน	ระดับความต้องการ			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
ด้านปัจจัยการผลิต	3.64	1.328	มาก	5
ด้านการตลาด	3.72	1.302	มาก	3
ด้านการส่งเสริม	3.67	1.225	มาก	4
การประสานงานแหล่งเงินทุน	3.97	1.250	มาก	2
การสนับสนุนสินเชื่อเพื่อการผลิต	4.04	1.403	มาก	1
รวม	3.81	1.302	มาก	

5. แนวทางการส่งเสริม

จากผลการวิจัยได้นำมาสรุปเป็นแนวทางในการส่งเสริมเกษตรกรผู้ผลิตมันสำปะหลังในอำเภอบึงสามพัน จังหวัดมหาสารคาม เกษตรกรมีความต้องการประเด็นความรู้ในการผลิตมันสำปะหลังทุกประเด็นที่ศึกษา ซึ่งช่องทางการส่งเสริมที่เกษตรกรต้องการคือสื่อบุคคลจากราชการ และวิธีการส่งเสริมที่เกษตรกรต้องการคือการเยี่ยมเยียน ดังนั้นนักส่งเสริมจึงถือว่า มีบทบาทสำคัญในการผลิตมันสำปะหลัง โดยเฉพาะนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของหน่วยงานราชการ จะต้องนำองค์ความรู้ไปส่งเสริมเกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรมีความเชื่อใจและเชื่อมั่นในบุคลากรของราชการ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

นอกจากนี้การส่งเสริมความรู้ในประเด็นต่างๆ เกษตรกรต้องการให้ไปเยี่ยมเยียนเพื่อเป็นการเข้าใจและเข้าถึงปัญหาของเกษตรกรในพื้นที่เป็นการสร้างกำลังใจให้แก่เกษตรกรอีกทางหนึ่ง นักส่งเสริมจึงควรมีการวางแผนการเยี่ยมเยียนอย่างทั่วถึง และให้ความรู้ตามปฏิทินการผลิต โดยการให้ความรู้ล่วงหน้าก่อนการปฏิบัติการที่เหมาะสม เพื่อลดต้นทุน เพิ่มผลผลิตและให้ผลผลิตที่มีคุณภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม” มีประเด็น ที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1. สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรในอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม จากผลงานวิจัยพบว่า เกษตรกรร้อยละ 56.6 เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 51.10 ปี จบระดับประถมศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.45 คน ซึ่งมีแรงงานเฉลี่ย 3.20 คน จำนวนและลักษณะการถือครองที่ดิน ร้อยละ 31.0 เกษตรกรมีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 19.51 ไร่ เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส. สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทองคำ พิลารณ (2555) ศึกษาเรื่องความต้องการการพัฒนาการเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลังในพื้นที่หลังนาของเกษตรกร อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ที่พบว่าเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จบระดับประถมศึกษา และส่วนมากเป็นสมาชิกลูกค้า ธ.ก.ส. ซึ่งอาจเกิดจากผู้ชายไปรับจ้างทำงานต่างจังหวัด และแรงงานภาคการเกษตรเป็นแรงงานผู้สูงอายุ ดังนั้นการทำการเกษตรในพื้นที่ส่วนใหญ่จึงเป็นเพศหญิง สำหรับสื่อในชุมชนที่เกษตรกรมีร้อยละ 36.1 ใช้สื่อหอกระจายข่าว เกษตรกรส่วนใหญ่รับรู้ข้อมูลข่าวสารการผลิตมันสำปะหลังจากเจ้าหน้าที่รัฐ เนื่องจากในอำเภอลำปลายมาศมีหอกระจายข่าวทุกหมู่บ้าน และเป็นสื่อที่คนในหมู่บ้านรับรู้และเข้าใจได้เร็วที่สุด ดังนั้นผู้นำในหมู่บ้านจะประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่ได้รับจากหน่วยงานราชการให้แก่สมาชิกในหมู่บ้านทราบผ่านสื่อหอกระจายข่าว มีประสบการณ์ในการปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 10.22 ปี มีสภาพการถือครองที่ดินเป็นของตนเอง โดยมีพื้นที่ผลิตมันสำปะหลังเฉลี่ย 8.8 ไร่ ผลผลิตมันสำปะหลังเฉลี่ย 2,997.81 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งต่ำกว่าผลผลิตมันสำปะหลังของจังหวัดมหาสารคามเฉลี่ย 3,159 กิโลกรัมต่อไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2561) ซึ่งอาจเกิดจากเกษตรกรยังปลูกมันสำปะหลังในเขตพื้นที่ไม่เหมาะสมและยังไม่มีความรู้เรื่องการเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลัง ดังนั้นเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรเข้าไปให้ความรู้และแนะนำการปลูกมันสำปะหลังอย่างถูกต้อง เกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้จากการจำหน่ายมันสำปะหลังเฉลี่ย 5,433.58 บาทต่อไร่ โดยมีต้นทุนการผลิตมันสำปะหลังเฉลี่ย 2,864.64 บาทต่อไร่ มีกำไรจากการจำหน่ายมันสำปะหลังเฉลี่ย 2,568.94 บาทต่อไร่ ซึ่งสูงกว่ากำไรจากการทำนา ของเกษตรกร ที่ว่าการอำเภอลำปลายมาศ (2561) ที่พบว่าเกษตรกรมีรายได้จากการทำนาเฉลี่ย 2,200 บาทต่อไร่ ซึ่งอาจเกิดจากในปี 2561 อำเภอลำปลายมาศ ประสบปัญหาภัยแล้ง ส่งผลให้ผลผลิตข้าวต่ำ เกษตรกรร้อยละ 57.7 ใช้แหล่งเงินทุนจากการกู้ยืมในการผลิตมันสำปะหลัง

2. สภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม จากผลงานวิจัยพบว่าส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตามหลักวิชาการในการใช้พันธุ์เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และตรงตามความต้องการของตลาด และใช้ท่อนพันธุ์จากต้นที่มีอายุ 8 – 12 เดือน ด้านการปลูก เกษตรกรร้อยละ 90.9 เลือกพื้นที่ปลูกที่ไม่มีวัชพืชรบกวนที่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนผลผลิต และมีการกำหนดระยะปลูกและวิธีการปลูกตามหลักวิชาการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะธิดา อ่อนพันธ์ (2557) ศึกษาเรื่องความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี ที่พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ระยะปลูกระหว่างแถว 80 เซนติเมตร ระหว่างต้น 80 เซนติเมตร ใช้ท่อนพันธุ์อายุ 8-12 เดือน เกษตรกรร้อยละ 55.1 ดูแลรักษาโดย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

การใส่ปุ๋ย สูตร 15-15-15 อัตรา 25 กิโลกรัมต่อไร่ ผสมกับยูเรียและโปรแทสเซียมคลอไรด์ อย่างละ 10 กิโลกรัมต่อไร่ หรือสูตร 15-7-18 อัตรา 50 กิโลกรัมต่อไร่ เกษตรกรส่วนใหญ่ป้องกันกำจัดโรคที่สำคัญโดยการเก็บต้น ใบ ที่เป็นโรคเผาทำลายนอกแปลง ปุ๋ย หากกระบาดรุนแรงมีการปลูกพืชอายุสั้นเป็นพืชหมุนเวียนไม่น้อยกว่า 6 เดือน การป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชที่สำคัญ ร้อยละ 36.9 กำจัดเพลี้ยด้วยการแช่ท่อนพันธุ์ด้วยสารไทอะมีโทแซม (25 % WG) อัตรา 4 กรัมต่อน้ำ 20 ลิตร เป็นที่น่าสังเกตว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช เนื่องจากไม่มีการพบหรือการระบาดของศัตรูพืชในพื้นที่ เกษตรกรจึงไม่มีการใช้สารเคมีในการป้องกัน ดังนั้นควรมีการแนะนำให้เกษตรกรแช่ท่อนพันธุ์เพื่อป้องกันศัตรูพืชก่อนที่จะเกิดการระบาดในพื้นที่ ใน การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว พบว่าเกษตรกรเกษตรกรทุกรายตัดแยกส่วนหัวมันสำปะหลังออกจากต้น หรือเหง้า และหลังเก็บเกี่ยวจำหน่ายทันที ไม่ทิ้งไว้นานเกิน 4 วัน เนื่องจากเกษตรกรทราบว่า การทิ้งหัวมันสำปะหลังไว้หลังจากเก็บเกี่ยวจะทำให้คุณภาพและน้ำหนักของมันสำปะหลังลดลง

3. ปัญหา และข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอมวกชุม จังหวัดมหาสารคาม จากผลงานวิจัยพบว่า เกษตรกรมีปัญหาย่อยในระดับปานกลาง ทุกด้าน ทั้งด้านพันธุ์และการเตรียมพื้นที่ปลูก ด้านการปลูกมันสำปะหลัง ด้านการดูแลรักษา ด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ตามลำดับ สอดคล้องกับ งานวิจัยของ โสภณ ทองสสิต (2556) ศึกษาเรื่องการใช้เทคโนโลยีในการเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร อำเภอเทพารักษ์ จังหวัดนครราชสีมา ที่พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ขาดแคลนต้นพันธุ์สะอาด และมีปัญหาการขาดแคลนแรงงานในการเก็บเกี่ยวในระดับปานกลาง โดยปัญหาที่เกษตรกรให้ระดับของปัญหามากที่สุด คือปุ๋ยเคมีราคาแพง เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ปุ๋ยเคมีเป็นหลัก การใส่ปุ๋ยยังไม่ปฏิบัติตามหลักวิชาการ ใส่ปุ๋ยไม่ตรงตามความต้องการของพืช ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง ดังนั้นควรแนะนำให้เกษตรกรตรวจวิเคราะห์ดินและให้ความรู้เกษตรกรในการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน รองลงมาคือปัญหาเรื่องการใช้สารเคมีป้องกัน และกำจัดศัตรูพืช การคัดเลือกพันธุ์และขยายพันธุ์ การใช้ปุ๋ยอินทรีย์/ปุ๋ยคอก สำหรับประเด็นปัญหาที่เกษตรกรให้ระดับของปัญหาน้อย คือปัญหาด้านการเก็บเกี่ยว การจัดการน้ำ และการเก็บรักษา

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

4. ความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอรามัญ จังหวัดมหาสารคาม

จากผลงานวิจัยพบว่าเกษตรกรมีระดับความต้องการการส่งเสริมด้านเนื้อหามากที่สุด จากเนื้อหาเรื่องการเพิ่มคุณภาพผลผลิต การจัดการกลุ่ม การใช้เครื่องจักรกลในการผลิต การจำหน่าย การปลูกมันสำปะหลัง และการป้องกันกำจัดโรค ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนิดา เกตุแก้วเกลี้ยง (2558) ศึกษาเรื่องความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอรามัญ จังหวัดเลย ที่พบว่าเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมด้านเนื้อหาการผลิตมันสำปะหลังเรื่องการปลูก การดูแลรักษา ด้านสื่อในการส่งเสริม พบว่าเกษตรกรมีระดับความต้องการสื่อบุคคลของหน่วยงานราชการมากที่สุด ระดับความต้องการวิธีการส่งเสริม พบว่าเกษตรกร ต้องการวิธีการส่งเสริมจากการเยี่ยมเยียนในระดับมากที่สุด เนื่องจากเกษตรกรยังมีความเชื่อมั่นในเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การได้พบปะระหว่างเจ้าหน้าที่กับเกษตรกรจะช่วยให้เกษตรกรมั่นใจและมีกำลังใจในการปฏิบัติงานมากขึ้น และเกษตรกรมีความต้องการวิธีการส่งเสริมในระดับปานกลางจากทางอินเทอร์เน็ตใกล้เคียงกับทางโทรศัพท์ แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีความสนใจในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสารมากขึ้น ระดับความต้องการการสนับสนุน พบว่า เกษตรกร ให้ระดับความต้องการการสนับสนุนอยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งด้านการสนับสนุนสินเชื่อเพื่อการผลิต การประสานงานแหล่งเงินทุน ด้านการตลาด ด้านการส่งเสริม และด้านปัจจัยการผลิต สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะธิดา อ่อนพันธ์ (2557) ศึกษาเรื่องความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี ที่พบว่าเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมระดับมากในประเด็นความต้องการการส่งเสริมด้านการตลาด และการสนับสนุนต้นพันธุ์จากภาครัฐ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย จึงมีข้อเสนอแนะสำหรับเกษตรกรและนักส่งเสริม ดังนี้

1. เกษตรกร ควรมีการจัดทำแปลงสาธิต หรือศูนย์เรียนรู้การผลิตมันสำปะหลังคุณภาพดีในพื้นที่ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการผลิตมันสำปะหลัง และเป็นที่พักพิงระหว่างเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ หรือเกษตรกรด้วยกันเอง เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีการถ่ายทอดประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง พร้อมเห็นผลที่เป็นรูปธรรมสร้างความเชื่อมั่นให้กับเกษตรกรในการปรับเปลี่ยนมาผลิตมันสำปะหลังมากขึ้น เป็นการส่งเสริมการเกษตรด้วยเกษตรกรด้วยกันเองจะเกิดการเรียนรู้มากขึ้น และเป็นแปลงผลิตท่อนพันธุ์มันสำปะหลังสำหรับใช้ในพื้นที่ ลดการนำเข้าท่อนพันธุ์มันสำปะหลังจากแหล่งอื่นและเกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มกันในรูปแบบมันสำปะหลังแปลงใหญ่ เพื่อขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการและสามารถต่อรองราคาสินค้ากับพ่อค้าได้

2. นักส่งเสริม ควรเข้าไปให้ความรู้ในการคัดเลือกพันธุ์ที่มีผลผลิตสูง เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ด้านทานโรคและแมลง ส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตและเก็บท่อนพันธุ์มันสำปะหลังไว้ใช้เอง ให้ความรู้และส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ มีการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินหรือการทำปุ๋ยสั่งตัด เพื่อเป็นการลดต้นทุนในการผลิต ให้ความรู้ในการผลิตมันสำปะหลัง โดยเน้นให้เกษตรกรผู้ผลิตมันสำปะหลังปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อให้เกษตรกรสามารถผลิตมันสำปะหลังได้อย่างมีคุณภาพ ช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายมันสำปะหลัง มีการพัฒนาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ให้สามารถถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตมันสำปะหลังให้เกิดประสิทธิภาพ รัฐบาลควรมีการประกันราคาผลผลิต หรือมีมาตรการควบคุมแหล่งรับซื้อผลผลิตที่ได้มาตรฐาน ป้องกันการกดราคาผลผลิตจากพ่อค้าคนกลาง สนับสนุนปัจจัยการผลิต ประสานแหล่งเงินทุนโดยเฉพาะ ธกส. ในการสนับสนุนสินเชื่อเพื่อการผลิตให้แก่เกษตรกรให้มีมากขึ้น ควรมีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานราชการและเอกชนผลิตคู่มือในการผลิตมันสำปะหลังและการใช้เครื่องจักรกลในการผลิตที่ทันสมัย สำหรับให้เกษตรกรและผู้สนใจนำไปศึกษาได้มากขึ้น เจ้าหน้าที่

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

ส่งเสริมการเกษตรควรมีการส่งเสริมการเกษตรอย่างต่อเนื่อง และตลอดฤดูกาลผลิต ควรเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรให้สามารถติดตามได้อย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ มีการใช้วิธีการส่งเสริมหลายๆช่องทาง เช่นทางโทรศัพท์ หรือทางอินเทอร์เน็ต ส่งเสริมการใช้สื่อสารสนเทศในการผลิตมันสำปะหลัง โดยการจัดตั้งกลุ่ม Line สำหรับเกษตรกรและเจ้าหน้าที่เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารในการผลิตมันสำปะหลัง ช่วยลดเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปติดตามงานของเจ้าหน้าที่และเพื่อความสะดวกรวดเร็วในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องจะต้องมีการกำกับดูแลและมีทีมประสานงานหน่วยงานในพื้นที่ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ศูนย์บริการและจัดการการเกษตรตำบล โดยเฉพาะผู้นำชุมชน ช่วยติดตามดูแล ประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการกับเกษตรกร จะทำให้เกษตรกรมีความมั่นใจและมีกำลังใจในการทำงานมากขึ้น นอกจากนี้ควรมีการผลิตสื่อให้ความรู้ในด้านต่างๆให้แก่เกษตรกร เช่นการจัดทำคู่มือการผลิตมันสำปะหลังให้ครอบคลุมในทุกประเด็นเนื้อหาที่เกษตรกรต้องการ

เอกสารอ้างอิง

- ชนิดา เกตุแก้วเกลี้ยง. (2558). *ความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ที่ทำการปกครองอำเภอวาปีปทุม. (2561). *บรรยายสรุปอำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม*. (อัคราเนนา)
- ทองคำ พิลากรณ์. (2555). *ความต้องการการพัฒนาการเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลังในพื้นที่หลังนาของเกษตรกรในอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ปิยะธิดา อ่อนพันธ์. (2557). *ความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- มูลนิธิสถาบันพัฒนามันสำปะหลังแห่งประเทศไทย. (2560). *อัครธรรมมันสำปะหลัง*. กรุงเทพฯ: สายธุรกิจโรงพิมพ์.
- วิลาวัลย์ วงษ์เกษม, อนุชิต ชุ่มใจ, อำพร เนติ, สุนันท์ หมุ่มมิ่ง, รุจิพร จารุพงษ์ และพงษ์เพชร วงศ์โสภณ. (2552). *การผลิตมันสำปะหลัง*, กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการเกษตร.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.(2561) . *ข้อมูลเศรษฐกิจการเกษตรมันสำปะหลัง*.สืบค้นเมื่อ 24 พฤษภาคม 2561,จาก www.oae.go.th.
- โสภณ ทองสถิตย์. (2556). *การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรอำเภอเทพารักษ์ จังหวัดนครราชสีมา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- Yamane, Taro. (1973). *Statistics : An Introductory Analysis*. 3rd ed. New York : Harper International Edition.